

Київський національний торговельно-економічний університет
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

А.А. Мазаракі

2020 р.

ПРОГРАМА
вступного фахового випробування
для здобуття освітнього ступеня магістра

галузь знань	28 «Публічне управління та адміністрування»
спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійна програма	«Публічне управління та адміністрування»

Київ 2020

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку України гостро стоїть питання забезпечення формування людського потенціалу управління громадянським суспільством, його суб'єктами, державою, територіями, місцевим самоврядуванням, збалансованим оновленням традиційних і розвитком постіндустріальних галузей економіки.

Програма вступного фахового випробування спрямована на перевірку базових знань з проблем, необхідних для якісної підготовки майбутніх магістрів спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Програма складається з трьох розділів:

1. Державне управління та місцеве самоврядування.
2. Державна служба.
3. Менеджмент.

Вступні випробування проводитимуться у формі тестування.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Розділ 1. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Тема 1. Вступ до науки державного управління та місцевого самоврядування

Управління – як наукова категорія. Функції процесу управління. Поняття та загальні риси управлінської діяльності. Суб'єкти та об'єкти управлінської діяльності. Види управлінської діяльності. Управлінське рішення: функції, методи прийняття.

Система органів державної влади в Україні. Ознаки та види державних органів. Органи державної влади та їх статус: цілі, завдання. Посаду Президента в Україні. Органи виконавчої влади в Україні. Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Види парламентів за компетенцією. Посада державної служби.

Поняття та основні принципи державного управління та місцевого самоврядування. Система органів місцевого самоврядування: цілі, завдання. Посада службовця в органах врядування.

Взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства. Державна політика та державне управління. Побудова інформаційного суспільства.

Тема 2. Історичний екскурс до державного управління та місцевого самоврядування

Теорії та школи державного управління. Економічна теорія держави. Кейнсіанська теорія. Соціально-психологічний інституціоналізм Т.Веблена. Соціально-правовий інституціоналізм Дж.Коммонса. Економічна теорія прав власності Р.Коуза. Теорія суспільного вибору Дж.М.Бьюкенена. Теорія раціональної бюрократії М.Вебера.

Школа наукового управління (Ф.Тейлор, Ф.Гілберт, Л.Гілберт, Г.Гантт). Принципи функціонування органів управління А. Файоля. Школа людських відносин. Біхевіористична теорія. Європейська та американська школи державного управління.

Історія українського державотворення. Історія становлення і розвитку української державності. Основні етапи розвитку українського державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування в Україні у ХІХ – на початку ХХ століття. Державотворчі процеси в Україні періоду визвольних змагань та громадянської війни 1917–1920 рр. Функціонування органів державного управління і місцевого самоврядування в Україні в період 1922–1990 рр.

Система управління після проголошення незалежності України. Основні засади формування адміністративно-територіальної моделі організації державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Необхідність формування цілісної системи публічного управління після здобуття незалежності України в умовах децентралізації влади.

Тема 3. Теоретичні засади науки державного управління та місцевого самоврядування

Поняття державного управління. Предмет дослідження. Державне управління як вид діяльності держави. Державне управління як цілеспрямований вплив держави на суспільство. Методи управління. Види методів управління.

Система державного управління: суб'єкти управління, управлінська діяльність, об'єкти управління. Механізми державного управління. Комплексний механізм державного управління. Ознаки державного управління. Принципи державного управління.

Упорядкування цілей державного управління за певними ознаками, критеріями. Класифікація цілей державного управління за джерелом виникнення й змістом, за критерієм масштабності, за результатами, за складністю. “Дерево” цілей державного управління. Співвідношення цілей і засобів їх досягнення. Ефективне державне управління.

Функції та методи державного управління. Розмежування функцій державного управління та управлінських функцій державних органів.

Загальні та спеціальні функції державного управління. Методи державного управління. Класифікація методів державного управління: за функціональним змістом, за спрямованістю впливу, за об'єктом управління, за характером впливу.

Державне управління та місцеве самоврядування в країнах світу.

Тема 4. Система органів виконавчої влади

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Основні завдання, принципи та система діяльності Кабінету Міністрів України.

Посада Міністра: повноваження, функції. Державний секретар міністерства: вимоги участі у конкурсі на посаду. Завдання Державного секретаря Міністерства. Апарат міністерства. Патронатна служба міністра. Територіальні органи міністерства. Колегія міністерства та інші консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи міністерства.

Принципи діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Статус і атрибути міністерств, інших центральних органів виконавчої влади. Функції та завдання міністерств. Адміністративні послуги. Здійснення державного нагляду (контролю). Управління об'єктами державної власності. Державна служба. Державне агентство. Державна інспекція.

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: вектори розвитку та реформи. Теоретичні основи процесів стратегічного планування та управління. Стратегія та стратегічний план. Інструменти та методи реалізації стратегічного плану. Стратегічні альтернативи як важливий етап формування стратегічних планів. Вибір стратегії економічного розвитку. Аналіз відповідності результатів стратегічного планування досягнутим цілям розвитку суспільства. Принципи та методи стратегічного управління. Стратегічне управління та формування програм діяльності органу державної влади. Етапи запровадження методології стратегічного управління. Цільовий, функціональний, організаційний та ресурсний аналізи органу державної влади.

Тема 5. Система органів місцевого самоврядування

Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Основні принципи місцевого самоврядування. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. П'ять необхідних кроків для проведення реформи.

Добровільне приєднання територіальних громад. Гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб.

Загальна та виключна компетенції сільських, селищних, міських рад. Повноваження сільського, селищного, міського голови. Сфери повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку; управління комунальною власністю; в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку. Повноваження у галузі будівництва, у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; у сфері соціального захисту населення; галузі зовнішньоекономічної діяльності; щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Повноваження виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Органи самоорганізації населення.

Тема 6. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування

Сутність і поняття державної служби. Принципи державної служби. Правове регулювання державної служби. Державний службовець. Посада державної служби. Права та обов'язки державного службовця. Стаж державної служби. Ранги державних службовців.

Особливості управління державною службою. Система управління державною службою. Національне агентство з питань державної служби. Комісія з питань вищого корпусу державної служби. Керівник державної служби в державному органі. Служба управління персоналом державного органу. Право на державну службу. Вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу. Обмеження щодо призначення на посаду. Ранги державних службовців. Оцінювання результатів службової діяльності. Відповідальність державних службовців.

Служба в органах місцевого самоврядування. Посадова особа місцевого самоврядування. Посади в органах місцевого самоврядування. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування. Право на службу в органах місцевого самоврядування. Державна політика щодо служби в органах місцевого самоврядування. Основні обов'язки та права посадових осіб місцевого самоврядування. Проходження служби та службова кар'єра. Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби. Класифікація посад в

органах місцевого самоврядування. Категорії та ранги. Кадровий резерв служби в органах місцевого самоврядування.

Державна кадрова політика: основні цілі, завдання. Етапи реалізації Стратегії державної кадрової політики

Тема 7. Формування та реалізація державної політики у сферах розвитку економіки та торгівлі

Теоретичні засади державного управління у сфері розвитку національної економіки. Органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики економічного розвитку та торгівлі. Державне управління у сфері регулювання ринкових відносин. Ринкова рівновага. Неспроможність ринків функціонувати ефективно.

Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері економіки та торгівлі України. Державне управління процесами дерегуляції та розвитком підприємництва. Створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва. Взаємодія органів державної влади у формуванні і реалізації конкурентної політики.

Зовнішньоекономічна політика України. Основні напрями стратегічного партнерства України. Особливості товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі товарами та послугами України. Пріоритети розвитку зовнішньої торгівлі України.

Загальні принципи та особливості функціонування державного сектору економіки України. Складові державного сектору економіки: природні ресурси, що знаходяться у власності держави: корисні копалини, земельні, лісові та водні ресурси; державні підприємства та організації; державні резерви. Форми і типи державних підприємств. Управління об'єктами державної власності. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері приватизації державного майна. Єдиний реєстр об'єктів державної власності. Прозора приватизація державних підприємств.

Тема 8. Формування та реалізація державної політики в аграрній, транспортній, енергетичній, екологічній сферах

Державне управління в аграрній сфері. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері аграрної політики та продовольства. Основні завдання Центрального органу виконавчої влади у сфері аграрної політики. Продовольча безпека держави. Формування державної політики у сферах використання і охорони земель сільськогосподарського призначення. Надання права розпоряджатися землею об'єднаним територіальним громадам. Залучення інвестицій у розвиток

аграрного сектору, застосування різних форм державної підтримки. Запровадження програм державної підтримки фермерських господарств.

Державне управління у сфері транспортної інфраструктури. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері інфраструктури України. Державне управління галузями транспортної інфраструктури України: дорожнім господарством, залізничним та водним транспортом, авіаційним транспортом, поштовим зв'язком. Реалізація ключових реформ для забезпечення доступності та якості транспортних послуг, розвитку транспортної інфраструктури, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення безпеки, екологічності та енергоефективності транспорту.

Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному та нафтогазовому комплексах. Забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій.

Державне управління у сфері екології та використання природних ресурсів. Теоретичні засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища. Органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної екологічної політики України. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Повноваженнями Центрального органу виконавчої влади у сферах охорони атмосферного повітря, збереження озонового шару, раціонального використання, відтворення і охорони об'єктів тваринного і рослинного світу, відтворення та охорони земель, охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів.

Тема 9. Формування та реалізація державної політики в соціально-гуманітарній та культурній сферах

Державне управління у сфері освіти. Система освіти в Україні. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері освіти. Державна освітня політика України. Моделі освітньої політики країн світу. Реформа освіти і науки. Європейська структура системи освіти. Система моніторингу якості освіти. Державні, комунальні та приватні заклади освіти. Якість освіти та конкуренція в освітній галузі. Бюджетне фінансування закладів освіти. Забезпечення системності освітніх реформ. Адміністративні послуги у сфері освіти. Ліцензування та акредитація.

Державне управління у сфері охорони здоров'я. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері охорони здоров'я, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням. Забезпечення формування та реалізації державної політики

у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, санітарного та епідемічного благополуччя населення. Автономізація закладів охорони здоров'я. Адміністративні послуги у сфері охорони здоров'я.

Теоретичні засади державного управління в соціальній сфері. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у соціальній сфері. Соціальна політика держави. Напрями та методи реалізації соціальної політики. Соціальні гарантії та соціальний захист.

Державне управління в гуманітарній сфері. Визначення та зміст гуманітарної політики. Гуманітарні принципи розвитку суспільства. Духовний розвиток людини і суспільства. Реалізація прав і свобод людини та громадянина в українському суспільстві. Глобалізаційні та євроінтеграційні впливи на гуманітарну сферу України.

Державне управління у сфері культури. Забезпечення громадянам умов для культурного розвитку. Функції та принципи культури як суспільного явища. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері культури: функції, завдання, структура.

Державне управління у сфері туризму. Функції держави у сфері туризму. Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері туризму: функції, завдання, структура.

Тема 10. Державні фінанси і бюджетний процес

Фінанси як економічна категорія. Поняття та система державних фінансів. Бюджетний кодекс. Загальна характеристика державного бюджету. Бюджет як інструмент державної політики. Порівняльна характеристика бюджетних систем у зарубіжних країнах. Податкова система України: принципи побудови, основні елементи. Загальна характеристика державних видатків. Основні напрями державних видатків. Видатки розвитку. Централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення. Фінанси підприємств і організацій державної власності. Державний кредит. Види державного кредиту. Загальнодержавні цільові фонди. Цінні папери – облігації та казначейські зобов'язання (векселі). Державне страхування. Загальнодержавні цільові фонди. Джерела формування доходної частини державних цільових фондів.

Державна казначейська служба України: функції, завдання, структура. Етапи бюджетного процесу. Бюджетні повноваження Державної казначейської служби України. Формування та реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Взаємодія Казначейства України з Міністерством фінансів України. Єдиний казначейський рахунок.

Тема 11. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини

Місцеві фінанси та їх структура. Функції та завдання місцевих фінансів. Повноваження органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах щодо розроблення та затвердження місцевих бюджетів. Місцеві бюджети громад. Самостійність місцевих бюджетів та гарантії права самостійності. Доходи місцевих бюджетів: джерела формування, склад доходів. Місцеві податки і збори. Загальний та спеціальний фонд місцевого бюджету.

Сільські, селищні, міські, районні ради у містах (у разі їх створення) та їх виконавчі органи як розпорядники коштів відповідних місцевих бюджетів. Місцеві державні адміністрації як виконавці районних, обласних бюджетів. Районні та обласні бюджети. Видатки, що пов'язані зі здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад.

Напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад. Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад в галузі бюджету, фінансів і цін. Сутність видатків місцевих бюджетів. Поділ видатків місцевих бюджетів: такі, що пов'язані з виконанням власних повноважень органами місцевого самоврядування, і такі, що пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування. Видатки, що пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад. Бюджет розвитку. Напрями спрямування коштів бюджету розвитку. Використання вільного залишку коштів місцевих бюджетів. Збалансування місцевих бюджетів.

Форми державної підтримки місцевих адміністрацій. Міжбюджетні трансферти у системі фінансових відносин. Форми та моделі бюджетного федералізму в країнах світу. Дотація вирівнювання як міжбюджетний трансферт місцевим бюджетам, що передбачається у Державному бюджеті України. Принципи та напрями використання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам. Субвенції на виконання інвестиційних програм та проектів.

Тема 12. Моніторинг, аналіз і контроль в системах державного управління та місцевого самоврядування

Моніторинг як інструмент забезпечення якості державних та послуг місцевого самоврядування. Моніторинг як інструмент контролю в державному управлінні та місцевому самоврядуванні. Чинники впливу на якість державних та місцевих послуг. Моніторинг та оцінювання державної політики, програм, проектів. Кількісні методи в державному управлінні. Аналіз тенденцій розвитку в державному управлінні.

Основи аналізу державної політики. Взаємозв'язок державної політики та соціально-економічних умов розвитку суспільства. Процес і технології аналізу державної політики. Аналіз політики, програм та проектів у державному секторі. Аналіз вигід і витрат.

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Державний фінансовий контроль в Україні. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення. Організація, повноваження та порядок діяльності Рахункової палати. Принципи діяльності Рахункової палати та гарантії її незалежності. Заходи державного зовнішнього фінансового контролю.

Тема 13. Результативність та ефективність в державному управлінні та місцевому самоврядуванні

Критерії оцінювання результативності діяльності органів влади. Оцінюванні діяльності державних інститутів. «Концепція трьох «Е» – модель економічності, ефективності та результативності діяльності.

Економічна ефективність, цільова ефективність, організаційна ефективність. Класифікацій моделей оцінювання в державному управлінні Е.Ведунга. Основні моделі оцінювання державного управління: сутнісні, економічні, професійні. Підходи до оцінки ефективності: співвідношення «витрати – вигоди», «витрати – результат». Професійні моделі: експертне оцінювання та самооцінювання. Модель оцінки системи менеджменту в США. Результати діяльності державної служби за видами: прямий результат; непрямий результат; соціальна ефективність.

Оцінювання ефективності державного управління українських науковців. Способи аналізу та оцінки державного управління: звіти органів державної влади та місцевого самоврядування; масові обговорення та голосування (референдуми); громадська думка; засоби масової інформації; звернення громадян. Процес оцінювання ефективності державного управління за критеріями. Основні етапи оцінювання діяльності органів влади. Визначення цілі оцінювання. Предметна область для моніторингу й виявлення факторів для оцінки задоволення наданням послуг. Розроблення моделі оцінювання. Розроблення опитувальної анкети для отримання соціальної інформації. Організація заповнення анкет і проведення інтерв'ю. Аналіз та інтерпретація даних. Оформлення й представлення звітних підсумкових матеріалів.

Тема 14. Політичні інститути та процеси прийняття політичних рішень

Суть політичного підходу в різних сферах діяльності. Влада як суспільне явище. Відносини влади в громадянському та політичному суспільстві. Основні типи взаємовідносин людини і політики.

Громадськість і громадська думка. Засоби емпіричного дослідження громадської думки. Політична система як сукупність владних інститутів. Види політичних інститутів. Функції політичних інститутів.

Причини виникнення політичних партій як суспільного інституту. Основні індикатори політичних партій. Організаційна побудова політичних партій. Підходи щодо класифікації політичних партій. Фракції в політичних партіях. Соціально-політичні об'єднання і рухи в Україні. Засоби масової інформації в політичному житті. Роль засобів масової інформації у формуванні політичної культури. Засоби масової інформації як засіб вивчення і формування громадської думки, забезпечення гласності. Суть і структура політичного процесу. Суб'єкти політичного процесу. Політична діяльність та політичне рішення. Цілі і засоби реалізації політичного рішення.

Вибори і виборчі системи. Основні засади виборів народних депутатів України. Функція виборів в демократичному суспільстві. Організація та проведення виборів. Передвиборча кампанія. Принцип виборчого права. Основні виборчі системи. Місцеві вибори. Законодавчий процес та парламентський контроль.

Суть політичної етики. Моральні критерії політичної діяльності. Технології сучасних політичних процесів. Громадські об'єднання та політичні партії як суб'єкти державної політики. Політична культура в державному управлінні. Політичний менеджмент і маркетинг. Гендерні аспекти державного управління. Політико-управлінська еліта та політичне лідерство. Публічні дебати та ведення переговорів. Етика та культура відносин у державній політиці.

Тема 15. Система забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян

Система забезпечення національної безпеки України. Забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Центральні органи влади, що забезпечують оборону країни, охорону правопорядку та законності: функції, завдання. Повноваження Президента України, Верховної Ради України та центральних органів виконавчої влади України у сфері забезпечення національної безпеки. Повноваження та функції Ради національної безпеки і оборони України. Державне управління в умовах надзвичайних ситуацій. Внутрішні та зовнішні чинники економічної безпеки України. Соціальна та екологічна безпека. Корупція як загроза національній безпеці.

Громадськість і громадська думка в контексті національної безпеки держави. Вплив інститутів громадянського суспільства на політику національної безпеки. Реформа системи національної безпеки та оборони.

Державне управління процесами інтеграції України в європейські та євроатлантичні системи безпеки. Тенденції та пріоритети розвитку

безпекової та оборонної політики ЄС. Міжнародне співробітництво України у сфері забезпечення національної безпеки. Інформаційна безпека в системі національної безпеки. Тероризм як глобальна загроза міжнародній і національній безпеці.

Тема 16. Електронне врядування та інформаційні технології в державному управлінні та місцевому самоврядуванні

Сутність та характеристики інформаційного суспільства. Зарубіжний досвід побудови інформаційного суспільства. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного управління і місцевого самоврядування. Методи набуття і поширення інформації на основі інформаційних технологій. Розкриття ролі інформаційних технологій у розвитку основних сфер економіки. Цифрова економіка: електронні товари та сервіси, електронний бізнес, електронна комерція, крипто валюта.

Сфери застосування інформаційних технологій у державному управлінні та місцевому самоврядуванні. Технології електронної взаємодії в органах державної влади та місцевого самоврядування. Сутність та сучасні форми електронної демократії, етапи її розвитку; е-участь, е-охоплення, е-включення, е-консультації. Нормативно-правове та організаційне забезпечення розвитку електронної демократії. Взаємодія органів влади із мас-медіа в умовах е-демократії. Технології зв'язків з громадськістю в електронному урядуванні. Поняття, основні характеристики та класифікація електронних послуг. Механізми впровадженням електронного уряду в Україні.

Державна інформаційна політика України. Функції, повноваження та завдання органів державної влади, які беруть участь у формуванні та регулюванні інформаційної політики. Організація діяльності прес-служби органу державної влади та місцевого самоврядування.

Розділ 2. ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Тема 1. Державна служба та державний службовець

Посада державної служби. Керівник державної служби в державному органі. Професійна компетентність. Суб'єкт призначення. Функції з обслуговування. Правовий статус державного службовця. Сфера дії Закону «Про державну службу». Принципи державної служби. Правове регулювання державної служби. Категорії посад залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень і необхідних для їх виконання кваліфікації та професійної компетентності державних службовців. Категорія «А» - вищий корпус державної служби; категорії «Б» та «В».

Основні права державного службовця Основні обов'язки державного службовця Підпорядкування державного службовця та виконання наказу (розпорядження), доручення Політична неупередженість Захист права на державну службу. Комісія щодо службового розслідування.

Тема 2. Система управління державною службою

Роль Кабінету Міністрів України у системі управління державною службою. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби. Комісія з питань вищого корпусу державної служби. Керівник державної служби: порядок призначення, звільнення, строк повноважень.

Державний секретар Кабінету Міністрів України. Державний секретар міністерства. Організація планування роботи з персоналом державного органу. Планування службової кар'єри. Планування навчання персоналу державного органу.

Служба управління персоналом державного органу. Добір персоналу, планування та організацію заходів з питань підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення, інші функції. Типове положення про службу управління персоналом.

Тема 3. Вступ на державну службу

Право на державну службу. Вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу. Порядок проведення конкурсу на зайняття вакантної посади державної служби. Особливості проведення конкурсу державних службовців на посади в органах судової влади. Порядок проведення конкурсу визначає: умови проведення конкурсу; вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу; склад, порядок формування та повноваження конкурсної комісії; порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі; порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби; методи оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби. Закритий конкурс.

Оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу. Документи для участі у конкурсі. Порядок визначення відповідності кандидатів умовам конкурсу. Конкурсна комісія: склад, повноваження, правомочність. Відбір кандидатів з використанням видів оцінювання.

Тема 4. Призначення на посаду державної служби

Порядок призначення на посаду державної служби. Рішення про призначення на посаду державної служби категорії "А" ; 2) на посади державної служби категорій "Б" і "В" - керівником державної служби. Строки призначення. Результати спеціальної перевірки. Правила внутрішнього службового розпорядку. Посадова інструкція.

Обмеження щодо призначення на посаду. Акт про призначення на посаду: строк призначення, строк випробування, обов'язок державного органу. Строкове призначення. Випробування з метою перевірки відповідності державного службовця займаній посаді із зазначенням його строку. Особова справа державного службовця.

Тема 5. Службова кар'єра

Проходження державної служби. Ранги державних службовців. Порядок присвоєння рангів державних службовців. Співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями. Присвоєння чергового рангу у межах відповідної категорії. Позбавлення рангу державного службовця. Просування державного службовця по службі. Стаж державної служби. Підвищення рівня професійної компетентності державних службовців.

Соціальні гарантії державного службовця. Оплата праці державних службовців. Групи оплати праці та схема посадових окладів державних службовців. Схема посадових окладів на посадах державної служби. Надбавки, доплати та премії. Заохочення державних службовців. Соціально-побутове забезпечення державних службовців. Робочий час і час відпочинку державного службовця. Пенсійне забезпечення.

Тема 6. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців

Забезпечення службової дисципліни. Обов'язки державного службовця щодо додержання службової дисципліни. Обов'язки керівника державної служби щодо забезпечення службової дисципліни.

Дисциплінарна відповідальність державного службовця. Підстави для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарних стягнень та загальні умови їх застосування. Звільнення з посади державної служби. Обставини, що пом'якшують або обтяжують дисциплінарну відповідальність. Дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ та її повноваження. Проведення службового розслідування. Дисциплінарна справа. Оскарження рішення про накладення дисциплінарного стягнення. Матеріальна відповідальність державних службовців. Підстави для припинення державної служби.

Тема 7. Державна служба та громадянське суспільство

Порядок обрання представників громадських об'єднань до складу конкурсних комісій з відбору осіб на зайняття посад державної служби. Вимоги до громадських об'єднань, які мають право висувати кандидатів для включення до складу Конкурсної комісії. Строки подання, вимоги до кандидата, перелік громадського об'єднання, а також документів щодо кандидата, які додаються до заяви. Відбір представників громадських об'єднань до складу Конкурсної комісії. Публічний звіт керівника органу виконавчої влади про підсумки діяльності відповідного державного органу за участю представників громадських рад, громадських об'єднань, організацій роботодавців, професійних спілок, некомерційних організацій, експертів відповідних галузей та засобів масової інформації. Типовий порядок проведення публічного звіту керівника органу виконавчої влади. Утворення єдиного веб-порталу вакансій посад в державних органах.

Тема 8. Оцінювання результатів службової діяльності державних службовців

Мета, терміни, процедура оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. Принципи оцінювання результатів. Учасники процесу оцінювання. Виконання посадових обов'язків державного службовця як основа для оцінювання результатів службової діяльності. Показники результативності, ефективності. Дотримання ним правил етичної поведінки та вимог законодавства у сфері запобігання корупції.

Роль служби управління персоналом державного органу в оцінюванні результатів. Суб'єкти та об'єкти оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, які займають посади державної служби категорій «А», «Б» і «В». Результати оцінювання. Оціночна співбесіда. Висновок щодо результатів оцінювання службової діяльності. Виставлення оцінка з її обґрунтуванням. Оскарження висновку з оцінювання. Типовий порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців.

Тема 9. Етична поведінка державних службовців

Стандарти етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Правові засади та загальні вимоги поведінки державних службовців. Обов'язки керівників державних органів, їх структурних підрозділів у разі виявлення чи отримання повідомлення про порушення. Заходи щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків, притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності. Залучення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Культура спілкування державних службовців. Авторитет державної служби і служби в органах місцевого самоврядування. Шанування народних звичаїв і національних традицій. Повага до державних символів України. Використання службового становища, ресурсів держави та територіальної громади виключно для виконання своїх посадових обов'язків. Дотримання встановленого протоколу у відносинах з представниками органів влади іноземних держав, міжнародних організацій, іноземних установ.

Тема 10. Управління конфліктами в діяльності державних службовців

Ознаки, причини, форми прояву конфліктів. Об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів. Джерела виникнення конфліктів. Види конфліктів за ступенем впливу на життя колективу. Види конфліктів за джерелами виникнення. Види конфліктів за наслідками.

Налагодження комунікацій. Попередження конфліктів. Методи управління з метою запобігання виникненню конфліктів. Пошук шляхів розв'язання конфлікту. Сприяння розв'язання конфлікту. Форми і критерії завершення конфліктів. Оцінка наслідків конфлікту та вжиття заходів із попередження конфліктів у майбутньому.

Управління конфліктами в органах державної влади. Компроміс керівника з підлеглим.

Тема 11. Гендерні аспекти державної служби

Проблеми гендерних відносин в Україні. Гендерний підхід забезпечення збалансованої участі чоловіків і жінок в управлінні справами держави та суспільства. Гендерний аналіз політичних процесів. Наука гендерологія. Гендерна соціалізація в системі державної служби України. Моделі гендерної політики. Формування гендерної політики в Україні. Проект ПРООН «Гендерна експертиза українського законодавства». Гендерна компетентність. Формування гендерної компетентності у державних службовців. Програми жіночого лідерства в зарубіжних країнах.

Тема 12. Державна служба в країнах ЄС

Умови доступу до державної служби: громадянство держави, повна дієздатність особи, володіння державною мовою (мовами), перебування у межах певного віку, наявність відповідної освіти, відсутність судимості, відсутність кровної або матримоніальної спорідненості претендента на посаду, фізична (медична) придатність для зайняття певної посади, дотримання військового законодавства. Проходження підготовчої служби.

Призначення на основі конкурсу. Призначення без проведення конкурсу. Системи посад. Системи кар'єри. Просування по службі. Порядок проведення конкурсу у європейських державах. Проведення іспиту. Прийняття рішення про рекомендації на зайняття певних посад. Збалансована гендерна політика. Законодавство у сфері державної служби. Статус державного службовця. Ранги державних службовців.

Розділ 3. МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 1. Сутність, розвиток і роль менеджменту

Сутність управління. Суб'єкт та об'єкт управління. Різні визначення терміна «менеджмент». Менеджмент як професійна діяльність, наука та навчальна дисципліна. Мистецтво менеджменту.

Цілі та завдання менеджменту. Підвищення ролі та значення менеджменту в сучасних умовах.

Управлінські відносини як предмет вивчення менеджменту. Їх класифікація за суб'єктом, обсягом влади, способом спілкування залежно від регламентованості.

Розвиток теорії і практики менеджменту. Підхід до управління з позицій виокремлення різних шкіл (наукового менеджменту, адміністративного управління, людських стосунків, поведінських наук, кількісного підходу). Процесний, системний і ситуаційний підходи в менеджменті.

Тема 2. Теорія організації

Поняття організації. Формальні та неформальні, прості та складні організації. Види організацій в Україні. Підприємства, їх різновиди (за галузевою приналежністю, формою власності, організаційно-правовою формою, розміром). Об'єднання підприємств (концерни, картелі, консорціуми, асоціації, холдинги).

Загальні риси організацій. Організація як відкрита система. Основні підсистеми.

Внутрішнє середовище організації, взаємозв'язок внутрішніх змінних (цілі, структура, завдання, технологія, люди), фази життєвого циклу організації.

Зовнішнє середовище організації – загальні характеристики (взаємозалежність факторів, складність, рухомість, невизначеність середовища). Фактори прямої та непрямой дії. Імідж підприємства. Public Relation.

Тема 3. Принципи та функції менеджменту

Загальні принципи: плановість, науковість, співвідношення галузевого й територіального управління, поєднання централізованого регулювання з господарчою самостійністю, єдиноначальність та колегіальність, самоуправління, стимулювання.

Принципи управління за Файоном. Кібернетичні принципи (системність, ієрархічність, необхідність різноманіття, обов'язковість зворотного зв'язку).

Поняття функцій менеджменту, їх класифікація. Характеристика основних (загальних) та часткових функцій менеджменту, зв'язок між ними. Взаємозв'язок планування, організації, мотивації, контролю та координації.

Сутність функції планування. Процес стратегічного планування. Стратегії обмеженого зростання, зростання, скорочення та поєднання. Вибір стратегії.

Планування реалізації стратегії. Тактика, політика, процедури, правила. Оцінка стратегії.

Сутність організації як управлінської функції, її основні аспекти. Елементи організації: обов'язки, повноваження, відповідальність. Обмеженість повноважень.

Сутність мотивування. Основні її компоненти: мотиви і стимули. Потреби первинні та вторинні. Винагорода внутрішня та зовнішня. Мотиваційне ядро. Установка на успіх та уникнення невдачі.

Змістовні теорії мотивування (теорія Маслоу, модель Герцберга).

Процесуальні теорії мотивування (теорія очікувань; теорія справедливості).

Індивідуальне та групове мотивування. Стимулювання праці.

Сутність і елементи управлінського контролювання. Вирішення проблем невизначеності, попередження виникнення кризових ситуацій, підтримки успіху.

Форми управлінського контролювання: попереднє, поточне та заключне. Принципи ефективного контролювання.

Процес управлінського контролювання: розробка стандартів та критеріїв, порівняння досягнутих результатів із встановленими стандартами, етап дії. Людина як об'єкт управлінського контролювання.

Сутність координування. Етапи координування: зворотний зв'язок, оцінка виконання рішень, коригування рішень.

Тема 4. Організація взаємодії та повноважень

Делегування діяльності: суть, переваги, оптимальні умови використання. Перешкоди у делегуванні (з боку керівників та виконавців) та шляхи їх подолання.

Лінійні та функціональні повноваження.

Побудова організації, організаційне проектування. Елементи організаційних структур. Макро- і мікроструктури. Класифікація організаційних структур управління. Лінійні та функціональні структури управління. Комбіновані організаційні структури: лінійно-функціональні, лінійно-штабні, дивізійні, матричні.

Принципи побудови структур управління. Централізація та децентралізація.

Діапазон керованості, фактори, що його визначають.

Етапи розподілу управлінської праці. Дотримання субординації. Визначення функцій заступників. Організація взаємодії. Комунікаційно-інформаційні аспекти розпорядчої діяльності.

Тема 5. Система методів менеджменту

Сутність методів менеджменту та їх класифікація.

Адміністративні методи менеджменту: організаційні (регламентування, нормування, інструктування), розпорядчі (накази, розпорядження, постановка завдань, інструктування, координація робіт). Інструктування підлеглих. Оцінювання виконання.

Економічні методи менеджменту: стимули, податки, фінанси, кредит, бюджет, ціни, тарифи тощо.

Соціальні методи: управління окремими груповими явищами і процесами; управління індивідуально-особистою поведінкою.

Психологічні методи: методи формування і розвитку трудового колективу, методи гуманізації стосунків у трудовому колективі, методи психологічного спонукання, методи професійного відбору і навчання.

Взаємозв'язок методів менеджменту.

Тема 6. Управлінські рішення

Сутність та класифікація проблем. Сутність та класифікація управлінських рішень за: сферою охоплення; тривалістю дії; рівнем прийняття; характером розв'язуваних задач; масштабами впливу; строками впливу, напрямом впливу; способами обґрунтування; способами прийняття; функціональним змістом; ступенем директивності; типом проблеми; формою; залежно від повноти інформаційного забезпечення; взаємозалежністю. Вимоги до якості рішень.

Процес вироблення рішень: етапи підготовки, приймання, реалізації. Розробка альтернатив. Критерії оцінювання. Фактори, що впливають на процес прийняття рішень.

Методи і моделі прийняття рішень. Процес побудови моделей. Теорія ігор, черг, економічний аналіз, платіжна матриця, дерево рішень, прогнозування.

Тема 7. Комунікації у менеджменті

Інформація в управлінні. Суть, класифікація управлінської інформації (за змістом, формою та знаком передавання, формою

фіксування, стадією обробки, місцем походження, часом, повнотою та можливістю використання, достовірністю, джерелом).

Кількісні та якісні (економічність, достовірність, повнота, актуальність, цінність, змістовність, сприйманість, адекватність, вартість) характеристики управлінської інформації.

Методи збирання та обробки інформації. Групування та систематизація; моделювання (моделі вербальні, фізичні, аналогові, математичні); експеримент. Використання методів інших наук.

Значення комунікації. Види комунікацій в управлінні. Чутки. Організація комунікаційного процесу, його етапи. Зворотний зв'язок. Викривлення. Міжособистісні та організаційні бар'єри комунікації, їх подолання.

Інформаційні системи процесу управління – централізовані та децентралізовані. Удосконалення інформаційних систем.

Тема 8. Управління колективом

Різновиди соціальних груп.

Колектив як соціальна група. Ознаки колективу: спільність мети, єдність інтересів, організаційна оформленість, постійне спілкування у процесі роботи, соціально-психологічна спільність. Функції та повноваження трудових колективів.

Різновиди колективів: за видами діяльності, тривалістю існування. Рівні об'єднання працівників у колективи. Особливості первинних трудових колективів.

Структура трудового колективу. Реальна структура: виробничо-функціональна, соціально-психологічна. Умовна структура: професійно-кваліфікаційна, соціально-демографічна. Специфіка жіночих колективів.

Розвиток трудового колективу: стадія формування, диференціації та інтеграції. Особливості менеджменту на різних стадіях розвитку трудового колективу.

Згуртованість колективу: суть, стадії та рівні. Колективи згуртовані, розчленовані та роз'єднані. Показники згуртованості. Фактори, що впливають на згуртованість (загальні та специфічні), роль менеджера.

Соціально-психологічний клімат трудового колективу, його суть та формування. Формальні та неформальні стосунки у колективі. Ефективне керівництво неформальними групами. Сумісність у колективі.

Тема 9. Управління конфліктами, змінами та стресами

Конфлікт, сутність, об'єктивні та суб'єктивні передумови його виникнення. Можливі стратегії поведінки у конфлікті. Функціональні та дисфункціональні наслідки конфлікту.

Причини виникнення конфліктів, їх види та профілактика конфліктів.

Модель процесу конфлікту. Аналіз конфліктної ситуації. Розрізнення причин та приводів. Виявлення інтересів опонентів.

Конструктивне вирішення конфліктів. Структурні та міжособистісні методи вирішення конфліктів. Стреси в управлінні.

Причини та прояви опору змінам. Типи психологічних бар'єрів. Передумови позитивного ставлення до нововведень. Подолання індивідуального та групового опору змінам (інформування, навчання, співучасть, особистий вплив, стимулювання, звільнення).

Науково-технічне співробітництво: конкуренція і кооперація у сфері сучасних технологій.

Тема 10. Керівництво і лідерство. Культура управління

Керівництво в організації. Особистий вплив і влада. Необхідність влади в управлінні. Баланс влади. Форми влади і впливу. Класифікація основ влади: влада, заснована на примусі, винагороді, законна влада, влада прикладу, влада експертних знань, влада через переконання. Порівняльна характеристика різних методів впливу на підлеглих.

Вплив через переконання і вплив через участь. Лідерство як соціально-психологічне явище. Роль лідера в управлінні колективом. Формальне та неформальне лідерство.

Огляд теорій лідерства. Підхід з позицій особистих якостей. Поведінський підхід: стилі керівництва, теорія X та Y. Ситуаційний підхід – модель Фідлера, підхід «шлях–ціль», теорія життєвого циклу, модель Врума–Йеттона. Лідерство і стиль керівництва.

Стилі керівництва: автократичний, демократичний, ліберальний.

Культура управління та її складові елементи. Культура управлінських працівників. Культура трудового процесу: культура організації праці, спілкування, процесу управління, документування тощо.

Соціальна відповідальність керівника, її сутність та складові.

Тема 11. Управління персоналом

Менеджмент персоналу як соціальна система. Трудові ресурси, робоча сила, персонал, кадри організації. Людина як об'єкт менеджменту персоналу.

Різновиди соціальних груп, поведінка людей у групах. Формальні та неформальні групи. Різновиди колективів, їх структура та

динаміка. Згуртованість колективу, соціально-психологічний клімат. Громадські організації, стосунки з профспілками. Колективне управління та його форми. Методи збирання соціальної інформації у колективі. Соціальний розвиток колективу.

Кадрова політика організації. Служби персоналу, їх різновиди та функції. Кадрове планування. Професія, спеціальність, посада. Профорієнтація. Підбір кадрів, наймання персоналу, трудова адаптація. Оцінювання та атестація персоналу. Психологічний аналіз особи працівника. Управління мобільністю кадрів, трудова кар'єра. Розвиток персоналу, формування резерву. Вивільнення персоналу, плинність кадрів.

Тема 12. Організація управлінської праці

Особливості управлінської праці, її складові. Принципи та напрями наукової організації управлінської праці. Час як ресурс. Планування особистої праці, організація робочого місця менеджера. Робота з текстовими матеріалами. Організація і проведення нарад та зборів. Ділові зустрічі, переговори. Управління потоком відвідувачів. Раціоналізація телефонних контактів. Основи взаємодії керівника та секретаря. Використання технічних засобів управління.

Документи, їх функції та різновиди, система документації. Види потоків документів. Порядок проходження та виконання документів.

Тема 13. Ефективність менеджменту

Ефективність менеджменту: економічні та соціальні аспекти. Критерії та показники оцінювання.

Співвідношення результатів діяльності та витрат. Система показників. Загальний процес управління ефективністю.

Критерій результативності та розвитку організаційної системи. Пріоритетність продуктивності. Взаємозв'язок факторів: розмір підприємства, цілі та функції, технологічні процеси, стадії розвитку, ступінь адаптованості.

КРИТЕРІЇ

оцінювання знань на вступному фаховому випробуванні для здобуття освітнього ступеня магістра

1. Загальні положення:

Мета фахового випробування – оцінити відповідність знань, умінь та навичок вступників згідно з вимогами програми вступного фахового випробування.

2. Структура екзаменаційного білета:

Екзаменаційний білет з фахового випробування складається з 50-ти закритих тестових завдань.

3. Критерії оцінювання:

- Рівень знань оцінюється за 200-баловою шкалою.
- Серед відповідей на тестове завдання вступнику слід обрати одну правильну.
- Правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 4 бали, а неправильна – у 0 балів.
- Особи, які отримали менше 100 балів до наступних випробувань не допускаються та участі у конкурсі не беруть.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

До розділу 1. Державне управління та місцеве самоврядування

1. Архієреєв С. І. Державне та регіональне управління : навч. посібник. Харків: Іванченко І. С., 2018. 127 с.

2. Лазор О. Д. , Лазор О. Я. Юник. І. Г. Основи публічного управління та адміністрування: Навч.-метод. посібник – К.: «Видавництво Ліра - К», 2017. – 276 с.

3. Бондар С. , Горник В. Г. , Кравченко С. О. , Кравченко В. В. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні: Навч. пос. – К.: «Видавництво Ліра - К», 2016. – 192 с.

4. Бакуменко В. Д., Бондар І.С., Горник В. Г., Шпачук В. В. Особливості публічного управління та адміністрування ;Навч. Пос.– К.: «Видавництво Ліра - К», 2016. – 256 с.

5. Адміністративний менеджмент [Текст] : опор. конспект лекцій. ч. 1, 2 / авт. М.А. Міненко. – Київ : К , 2015. – 50 с.

6. Державне управління та місцеве самоврядування [Текст] : опор. конспект лекцій / авт.: Л.В. Лебедева, І.О. Штундер, А.С. Дуцька. – Київ : КНТЕУ, 2016. – 148 с.

7. Міненко М.А. Публічне управління: теорія та методологія : монографія / М.А. Міненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 404 с.

8. Кальниш, Ю. Г. Публічне управління та адміністрування [Текст] [Текст] : навч. посіб. / Ю. Г. Кальниш, Т. М. Лозинська, В. І. Тимцуник. – Полтава : Полтав. держ. аграр. акад., 2015. – 279.

До розділу 2. Державна служба

1. Державна служба: навчальний посібник / Кол.авт.; за заг.ред.проф. С.М. Серьогіна. – К. : ТОВ. «СІК ГРУП Україна», 2012. – 526 с.
2. Державне управління та місцеве самоврядування [Текст] : опор. конспект лекцій / авт.: Л.В. Лебедева, Н.А. Малиш, І.О. Штундер. – Київ : КНТЕУ, 2017. – 152 с.
3. Кадрова політика і державна служба : конспект лекцій / уклад. В. М. Сороко. – К. : НАДУ, 2009. – 104 с.
4. Стандарти європейського врядування : навч.посібн. / авт. кол.: І.А.Грицяк, О.Ю.Оржель, С.М.Гладкова та ін., за заг.ред. І.А.Грицяка. – К. : НАДУ, 2011. – 184 с.
5. Світові моделі державного управління: досвід для України у 2 ч. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С.В. Загороднюка, П.І.Крайніка, Х.М.Дейнеги. – 2- ге вид. – К. : НАДУ, 2015. – Ч. 1. – 612 с.
6. Тимощук В. П. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / В. П. Тимощук, А. М. Школик. – Київ : Конус-Ю, 2007. – 735 с.
7. Особливості публічного управління та адміністрування : Навч. посіб. / Бакуменко В. Д., Бондар І.С., Горник В. Г., Шпачук В. В. – К. : КНУКіМ, 2016. – 167 с.

До розділу 3. Менеджмент

1. Андрушків Б.М. Основи менеджменту / Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін. – Львів : Світ, 1995.
2. Веснин В.Р. Основы менеджмента / В.Р. Веснин. – М. : Знание, 1996. – 472 с.
3. Глухов В.В. Менеджмент : учебник / В.В. Глухов. – СПб. : Спец. літ., 1999. – 700 с.
4. Гроув З.С. Высокоэффективный менеджмент / З.С. Гроув. – М. : Филинь, 1996. – 286 с.
5. Егоршин А.П. Управление персоналом / А.П. Егоршин. – Н. Новгород : НИМБ, 1999. – 624 с.
6. Карсекін В.І. Менеджмент у підприємствах торгівлі та громадського харчування / В.І. Карсекін, М.А. Манов. – Київ : Вища шк., 1994.
7. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Київ : Академвидав, 2004.
8. Ладанов Н.Ф. Практический менеджмент / Н.Ф. Ладанов. – М., 1995. – 492 с.

9. Мартиненко М.М. Основи менеджменту / М.М. Мартиненко. – Київ : Каравела, 2005.
10. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 701 с.
11. Мошек Г.Є. Основи менеджменту / Г.Є. Мошек. – Київ : Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1998. – 188 с.
12. Осовська Г.В. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – Київ : Кондор, 2009. – 860 с.
13. Хміль Ф.І. Менеджмент / Ф.І. Хміль. – Київ : Вища шк., 1995. – 331 с.